

ARVIOINTIKERTOMUS 2022

Vaalan kunta

Tarkastuslautakunta 8.6.2023 § 28
Kunnanvaltuusto 28.6.2023

SISÄLLYS

ARVIOINTIKERTOMUS VUODELTA 2022	2
PUHEENJOHTAJAN ALKUSANAT	3
1. TARKASTUKSEN JA ARVIOINNIN TOTEUTUS	5
1.1. Tarkastuslautakunnan tehtävä	5
1.1. Tarkastuslautakunnan kokoonpano	5
1.3. Arviointikertomuksen toteutus	6
1.4. Tilintarkastus.....	6
2. VUODEN 2021 ARVIOINTIKERTOMUKSEN KÄSITTELY	7
3. ARVIO VALTUUSTON ASETTAMIEN TOIMINNALLISTEN JA TALOUDELLISET TAVOITTEIDEN SAAVUTTAMISESTA	7
3.1. Taloudellisten tavoitteiden toteutuminen.....	8
3.2. Investoinnit.....	9
4. TOIMIELINTEN VUOSITAVOITTEIDEN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI.....	9
4.1. Hallinto-osasto	9
4.2. Hyvinvointiosasto	10
4.3. Sivistysosasto	12
4.4. Tekninen osasto	13
4.5. Kuntakonsernin tavoitteet ja ohjaus	14
4.6. Kunnan hyvinvointityön arviointi	15
5. SIDONNAISUUDET	16
6. TARKASTUSLAUTAKUNNAN VUODEN 2022 HAVAINTOJEN JA ARVIOINTIEN YHTEENVETO.....	16
7. ALLEKIRJOITUKSET	17

ARVIOINTIKERTOMUS VUODELTA 2022

Valtuusto asettaa tarkastuslautakunnan toimikauttaan vastaavien vuosien hallinnon ja talouden tarkastuksen järjestämistä varten. Lautakunnan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan tulee olla valtuutettuja.

Valtuuston asettaman tarkastuslautakunnan tehtävänä on Kuntalain 121 §:n mukaisesti huolehtia kunnan hallinnon ja tarkastuksen järjestämisestä. Tarkastuslautakunta valmistelee valtuuston päätettävät hallinnon ja talouden tarkastamista koskevat asiat. Lautakunta arvioi, ovatko valtuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet kunnassa ja kuntakonsernissa toteutuneet ja onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla.

Tarkastuslautakunnan tehtäviin kuuluu myös huolehtia kunnan ja sen tytäryhtiöiden tarkastuksen yhteensovittamisesta sekä 84 §:ssä säädetyn sidonnaisuuksien ilmoittamisvelvollisuuden noudattamisesta ja ilmoitusten toimittamisesta valtuustolle tiedoksi. Lautakunta laatii arviointisuunnitelman ja antaa valtuustolle kultakin vuodelta arviointikertomuksen, jossa esitetään arvioinnin tulokset. Arviointikertomus käsitellään valtuustossa tilinpäätöksen yhteydessä. Kunnanhallitus antaa valtuustolle lausunnon toimenpiteistä, joihin arviointikertomus antaa aiheita.

PUHEENJOHTAJAN ALKUSANAT

Olemme muokanneet arviointikertomuksen rakennetta hieman ja toivottavasti saimme sen helpommin luettavaksi ja samalla myös tärkeän sisällön löytämisen kannalta helpommaksi. Tällainen tarve on ilmennyt mm. siinä, ettei tarkastuslautakunnan huomiot ja toiveet ole tavoittaneet kohderyhmiä toivotulla tavalla kirjoitetun tekstin sisältä. Näin on myöskin joiltakin osin osastojen reagoitakin jäänyt vähäiseksi. Yksi esimerkki on vuoden 2021 arviointikertomuksen huomio siitä, että tytäryhtiöiden omistajanohjaukseen on kiinnitettävä huomiota ja mm. yhtiöillä olisi suotavaa olla oma strategia, josta toimintaa olisi helpompi seurata. Myös asiantuntevuutta on toivottu lisäävän yhtiöiden hallituksiin. Toimenpiteillä tavoitellaan läpinäkyvyyttä ja avoimuutta asioissa, joista esimerkiksi luottamushenkilöillä ja kuntalaisillakin on oikeus tietää. Tämä huomio on uudelleen vuoden 2022 arviointikertomuksessa. Asioihin reagointi on ilmeisesti helpompaa, jos asian löytää helpommin.

Talouden hoitamisessa kunnassamme on edelleen onnistuttu hyvin. Lähes kahden miljoonan euron ylijäämä tarkasteluvuodelta ja kumulatiivinen lähes viiden miljoonan ylijäämä antavat lähivuosille hieman turvaa. Joskin globaali ja myös valtakunnan epävarma tilanne vaatii tekemään edelleen vastuullista talouspolitiikkaa. Lähitulevaisuudessa täytyy tehdä päätöksiä ottaen huomioon vuoden 2022 aikana nousuun lähtenyt korkotaso. Kunnan investoinneissa on esimerkiksi kiinteistöjen osalla tarve ottaa lainaa ja tilanne voi edelleen huonontua, joka luo riskin lainanhoitokulujen nousulle.

Strategisten tavoitteiden toteutumisessa on ollut haasteita. Historian suurimpiin kuuluvan hyvinvointialueuudistuksen tuomat haasteet ovat tulleet konkreettisesti sekoittamaan elämäämme. Kuntalaiset ovat aiheellisesti huolissaan vuoden 2022 aikana valmisteltujen sote- ja pelastuspalvelujen järjestämissuunnitelmien mukaisten lähipalvelujen saatavuudesta ja samalla myös työpaikkojen valumisesta muualle. Vuoden 2023 alun perusteella siirtyminen uuteen kauteen antaa aihetta lisää huolestumiseen. Tällä saralla on jatkettava edunvalvontaa. Tarkastuslautakunnassa olemme pohtineet myös omaa kuntastrategiaamme ja sen mukaan meidän päätöksentekijöiden on tehtävä järkeviä ja nimenomaan uudistavia, innovatiivisia ja rohkeita päätöksiä.

TE-palvelujen siirtyminen kuntien vastuulle vuoden 2025 alusta on luonut paineita valmistautumiseen jo vuoden 2022 aikana kun valmistelutyötä on alettu tehdä. Ennakkokaavailujen perusteella näyttää siltä, että myös tuolla saralla riittää edunvalvontatehtäviä ja on pidettävä huoli, että kunnan oma vaikuttamismahdollisuus lisääntyy entisestään.

Monen muun asian lisäksi minua huolettaa suun terveydenhoidon tilanne. Hammaskaluston hoitaminen on Vaalassa ollut todella hyvällä tolalla aina viime vuosiin saakka. Ei riitä, että lasten hampaista huolehditaan. Meille iäkkäämmille on erityisen tärkeää päästä säännöllisesti suun sisällön tarkistuksiin. Kun se näyttää koko ajan

vaikeutuvan, johtaa se vääjäämättä muiden, vakavienkin, sairauksien lisääntymiseen. Vaikka terveyden-/sairaushoito on siirtynyt hyvinvointialueille, meidän tulee jatkaa ponnisteluja pitääksemme tämän sektorin lähipalvelunamme ja yrittää korjata hampaidenhoidon suunta paremmaksi.

Eräs muutaman vuoden takainen tarkastuslautakunnan puheenjohtaja sanoi useiden vuosien puheenjohtajan katsauksessaan, että kirkonkylän katujen ja teiden varsilta täytyy saada pajukot pois ja rötisköt puretuiksi. Vuoden 2022 aikana kyläkuvassa tapahtui ympäristön kannalta merkittäviä parannuksia. Siihen kannattaa panostaa edelleen ja sen panostuksen vaikutus on satsaustaan hyvin paljon suurempi. Tekee todella hyvän vaikutuksen, kun nurmikot ovat siistit ja ne pajukotkin vähempänä.

Tätä kirjoittaessani mietin myös ajankohtaisia asioita. Noin viisi vuotta kuntaamme luotsannut Miira Raiskila siirtyy kesäkuun alkupäivinä Maskun kunnanjohtajaksi. Kiitos Miira näistä vuosista ja onnellisia aikoja uudessa tehtävässäsi. Uusi kunnanjohtaja valittiin huhtikuun lopulla, tervetuloa Minna Kärkkäinen kuntamme johtajaksi.

Tässä arviointikertomuksessa on tiivistettynä viime vuoden toimintakertomuksen ja tilinpäätöksen huomiot ja myös tilintarkastuksessa tehtyjä huomioita. Toivon, että kaikille sieltä löytyy jotakin. Toivotan viranhaltijoille, luottamushenkilöille, kunnan työntekijöille ja kaikille kuntalaisille hyvää kesää lomineen ja harrastuksineen. Toivon siitä huolimatta, että olen nostanut esiin joitakin uhkakuvia, myös yhteistä positiivista viestintää, sillä kunnastamme löytyy hyvin paljon hyviä asioita, joista voimme olla ylpeitä.

Jouko Roivainen

tarkastuslautakunnan puheenjohtaja

1. TARKASTUKSEN JA ARVIOINNIN TOTEUTUS

1.1. Tarkastuslautakunnan tehtävä

Valtuusto asettaa tarkastuslautakunnan toimikauttaan vastaavien vuosien hallinnon ja talouden tarkastuksen järjestämistä varten. Lautakunnan puheenjohtajan ja varapuheenjohtajan tulee olla valtuutettuja.

Kuntalain 121 §:n mukaan tarkastuslautakunnan tehtäviä ovat

1. valmistella valtuuston päätettävät hallinnon ja talouden tarkastusta koskevat asiat,
2. arvioida, ovatko valtuuston asettamat toiminnan ja talouden tavoitteet kunnassa ja kunta-konsernissa toteutuneet ja onko toiminta järjestetty tuloksellisella ja tarkoituksenmukaisella tavalla,
3. arvioida talouden tasapainotuksen toteutumista tilikaudella sekä voimassa olevan talous-suunnitelman riittävyttä, jos kunnan taseessa on kattamatonta alijäämää,
4. huolehtia kunnan ja sen tytäryhteisöjen tarkastuksen yhteensovittamisesta,
5. valvoa 84 §:ssä säädetyn sidonnaisuuksien ilmoittamisvelvollisuuden noudattamista ja saattaa ilmoitukset valtuustolle tiedoksi ja
6. valmistella kunnanhallitukselle esitys tehtäviään koskeviksi hallintosäännön määräyksiksi sekä arvioinnin ja tarkastuksen talousarvioksi.

Kunnanhallituksen antaman toimintakertomuksen ja saatujen selostusten perusteella on tarkasteltu kunnanvaltuuston asettamia tavoitteita ja niiden toteutumista.

Tarkastuslautakunta on kokouksissaan kuullut toiminta- ja talousasioissa kunnan johtoa, osastopäälliköitä, lautakuntien puheenjohtajia ja viranhaltijoita. Lisäksi lautakunnan jäsenet ovat seuranneet kunnanhallituksen ja lautakuntien päätöksiä sekä toimintaa esityslistojen ja pöytäkirjojen kautta. Arvioinnin pohjana ovat olleet kunnanhallituksen laatima toimintakertomus, tillintarkastajien raportit ja selvitykset sekä toimielinten esityslistat ja pöytäkirjat.

1.1. Tarkastuslautakunnan kokoonpano

Tarkastuslautakunta 1.8.2021-31.5.2023

kok. yht. 7, §§ 45		
Pj.	Roivainen Jouko	7
Vpj.	Halonen Matti	6
jäsen	Kuussaari Sirpa 21.4.2022 asti	2
jäsen	Mannermaa Elina 22.4.2022 alkaen	5
jäsen	Moilanen Helmi	6
jäsen	Välinen Pekka	7
Tilintark.	Kääriäinen Antti	5
Pöytäkirjanpitäjä	Karppinen Hanna	7

Lautakunnan jäsenet ovat seuranneet lautakuntien toimintaa tutustumalla niiden esityslistoihin ja pöytäkirjoihin seuraavasti:

kunnanhallitus	Pekka Välinen
hyvinvointilautakunta	Matti Halonen
elinvoimalautakunta	Elina Mannermaa ja Helmi Moilanen

Matti Halonen on esteellinen seuraamaan ja arvioimaan elinvoimalautakunnan toimintaa lautakunnan varajäsenyyden vuoksi.

1.3. Arviointikertomuksen toteutus

Tarkastuslautakunta on kuullut arviointivuoden 2022 toiminnasta viranhaltijoita ja tilintarkastajaa sekä osallistunut koulutukseen.

20.9.2022	§ 31 Tilintarkastussuunnitelma vuodelle 2021 tilintarkastaja Antti Kääriäinen
18.10.2022	§ 37 Talouskatsaus hallintojohtaja Ari Niskanen
18.10.2022	§ 38 Kaavoittajan katsaus kaavoittaja Marianne Ojala
16.1.2022	§ 44 Sivistysjohtajan katsaus sivistysjohtaja Tapani Karhu
21.2.2023	§ 3 Kunnanjohtajan katsaus kunnanjohtaja Miira Raiskila
21.3.2023	§ 10 Maanrakennusmestarin katsaus Maanrakennusmestari Jaana Lämsä

Arviointikertomuksen lähteinä ovat olleet Vaalan kunnan toimintakertomus ja tilinpäätös vuodelta 2022, toimielinten kokouspöytäkirjat sekä viranhaltijoiden toimittamat aineistot. Lisäksi tarkastuslautakunta on käynyt keskusteluja lautakuntien ja hallituksen puheenjohtajien kanssa tilikaudesta 2022. Näkemykset on otettu huomioon arviointikertomuksen valmistelussa.

1.4. Tilintarkastus

Vuosien 2017–2020 tilintarkastusyhtiönä toimii KPMG Oy Ab. Kunnanvaltuusto on hyväksynyt 17.12.2020 § 82 sopimuksen Vaalan kunnan ja KPMG Oy Ab:n välillä tilintarkastuspalveluiden tuottamisesta vuosina 2021–2024. Vastuullisena tilintarkastajana toimii JHT, KHT Antti Kääriäinen.

Tilintarkastajat ovat esittäneet tilintarkastuskertomuksen tilikaudelta 1.1.- 31.12.2022. Tilintarkastaja on kertomuksessaan esittänyt, että tilinpäätös voidaan hyväksyä ja toimielinten jäsenille sekä tehtäväalueiden johtaville viranhaltijoille voidaan myöntää vastuuvapaus tarkastetulta tilikaudelta.

2. VUODEN 2021 ARVIOINTIKERTOMUKSEN KÄSITTELY

Kunnanvaltuusto käsitteli arviointikertomuksen vuodelta 2021 kokouksessaan 22.6.2022 ja lähetti sen kunnanhallituksen käsiteltäväksi. Kunnanhallitus on tutustunut arviointikertomuksessa esitettyihin kehityskohteisiin kokouksessaan 23.8.2022 § 191 ja lähettänyt arviointikertomuksen tiedoksi myös elinvoima- ja hyvinvointilautakunnalle.

Tarkastuslautakunta toteaa, että kunnanhallitus on perehtynyt tarkastuslautakunnan esittämiin havaintoihin. Osa havainnoista toistuu myös vuoden 2021 arviointikertomuksessa.

Uutena toimintamallina tarkastuslautakunta esittää, että kunnanhallitus antaa jatkossa selvityksen arviointikertomuksessa annetuista havainnoista.

3. ARVIO VALTUUSTON ASETTAMIEN TOIMINNALLISTEN JA TALOUDELLISET TAVOITTEIDEN SAAVUTTAMISESTA

Kunnan palveluksessa oli vuoden lopussa 163 henkilöä. Kunnan henkilöstön kokonaismäärä ilman työllistettyjä on vähentynyt kolmella vuonna 2022. Vakinaisten henkilöiden määrä on lisääntynyt neljällä ja määräaikaisten määrä vähentynyt seitsämällä henkilöllä. Määräaikaisten määrässä on mukana kansalaisopiston opettajat. Henkilöstöstä 54 % eli 83 henkilöä on yli 50 –vuotiaita. Lähivuosina henkilöstöä tulee eläköitymään runsaasti ja tämä olisi otettava hyvissä ajoin huomioon rekrytoitaessa uutta henkilöstöä, jota hiljainen tieto tulee myös siirrettyä tarpeellisilta osin.

Työllisyystilanne kunnassamme heikentyi vuodentakaiseen nähden ja väkiluku jatkoi vähenemistään 72 henkilöllä. Hyvinvointisuunnitelmaan kirjatut toimenpiteet vastaava huoleen yksinäisyydestä, taloudellisesta eriarvoisuudesta ja kiusaamisesta. Hyvinvointisuunnitelma on dokumenttina kattava ja siihen on kirjattu pieniä ja suuriakin toimenpiteitä. Suurin osa toimenpiteistä on pystytty toteuttamaan sidosryhmien ja yksityisten henkilöiden korvaamattomalla avulla.

Elinkeinopalveluissa toteutettiin syksyllä noin 200 vaalalaista yrittäjää haastattelua käsittänyt Yritysharava-puhelinhaastattelu, jonka tulosten myötä elinkeinopalveluita kohdennettiin yrittäjiltä tulleiden palveluntarpeiden mukaisesti. Yrittäjille suunnattuja koulutuksia ja tilaisuuksia pystyttiin

taas koronataulun jälkeen järjestämään, ja muutoinkin yrittäjille suunnattua viestintää aktivoitiin. Loppuvuodesta tehtiin yrittäjäystävällisyyden ja avoimuuden nimissä päätös avata kunnan ostolaskudata.

Kunnan varautumissuunnitelma tulee päivittää.

Henkilöstön suunnitelmallinen perehdyttäminen on uusien työntekijöiden aloittaessa erittäin tärkeää. Moninaisista työssä tarvittavista ohjelmista on hyvä pitää listaa.

Tarkastuslautakunnan saaman palautteen perusteella pyydämme kiinnittämään huomiota, että kuntalaisten yhteydenottoihin ja aloitteisiin vastataan kohtuullisessa ajassa.

3.1. Taloudellisten tavoitteiden toteutuminen

Vaalan kunta teki 1 942 921 euroa ylijäämäisen tuloksen, Vaalan Vesi ja Lämpö Oy:n ylijäämä oli 51 euroa ja As. Oy Vaalan Niskan tulos oli 1 110 euroa alijäämäinen. Konsernin tilinpäätös oli 1 547 998 euroa ylijäämäinen.

Kunnan toimintakulut olivat n. 27,73 miljoonaa euroa ja toimintatuotot 3,5 miljoonaa euroa. Toimintakate vuonna 2022 oli – 24 277 099 euroa. Se laski edelliseen vuoteen verrattuna 1 191 114 eurolla. Vuosikate eli kokonaistulorahoituksen riittävyys oli 2 705 463 euroa. Verotulot toteutuivat 88 067 euroa alle budjetoidun. Valtionosuudet toteutuivat noin 17 000 euroa yli budjetoidun. Kaikkiaan verotuloja saatiin 11,73 miljoonaa euroa, mikä oli n. 50 000 euroa edellisvuotta vähemmän. Valtionosuudet puolestaan kasvoivat edellisvuodesta n. 1 970 000 euroa ollen yhteensä noin 15,22 miljoonaa euroa. Korko- ja muut rahoituskulut olivat yhteensä noin 46 000 euroa.

Investointien nettosumma oli noin 1 237 000 euroa. Kunnan talousarviossa varataan vuosittain investointiansaan määrärahat eri kohteisiin. Investointisuunnitelmat ja -sopimukset tulee toteuttaa talousarviossa esitetyn mukaisina. Vuoden 2022 investoinnit toteutuivat 337 937 euroa suunniteltua pienempinä.

Kunnan toimintakulut alittivat budjetin n. 580 000 eurolla ja toimintatuotot toteutuivat 331 000 euroa budjetoitua suurempina. Rahoitustuot ja kulut toteutuivat noin 6 000 euroa suurempina budjettiin verrattuna.

Oulunkaaren osalta erikoissairaanhoidon alitti budjetin n. 336 000 eurolla ja sosiaali- ja terveyspalvelujen oma toiminta alitti budjetin noin 339 000 eurolla. Kokonaisuutena Oulunkaaren sosiaali- ja terveyspalvelut alittivat talousarvion noin 675 000 eurolla.

Pitkäaikaisten lainojen vähennys oli noin 806 000 ja lyhytaikaisten lainojen vähennys oli 1,6 miljoonaa euroa. Lainamäärä oli vuoden lopussa noin 6,5 miljoonaa euroa eli n. 2,4 miljoonaa euroa

vähemmän kuin edellisvuonna. Lainanhoitokate eli tulo-rahoituksen riittävyys vieraan pääoman korkojen ja lyhennysten maksuun oli 3,24.

Taloutta on seurattu säännöllisesti kunnanhallitukselle tiedoksi tuotavilla kuukausittaisilla raporteilla. Kunnanvaltuustolle raportoitiin toiminnan ja tuloksen tavoitteiden täyttymisestä neljä kertaa vuodessa julkaistuissa osavuositarkastuksissa. Tytäryhtiöiden talousseuranta on tehty osavuositarkastuksien yhteydessä.

Tarkastuslautakunta toteaa, että taloudelliset tavoitteet ovat toteutuneet yli odotusten.

3.2. Investoinnit

Vuoden 2022 investoinneille oli myönnetty 1 400 000 euron budjetti. Valtuuston 10.11.2022 § 106 myöntämän määrärahamuutoksen jälkeen, investointien kokonaisbudjetti vuodelle 2022 nousi 1 575 000 euroon.

Vuodelle 2022 suunnitelluista investoinneista kiinteistöjen energiankulutuksen etäseuranta, siirtyi vuodelle 2023 ja Lokkipajan korjaus, joka muuttui teknisen osaston henkilökunnan tilojen rakentamiseksi kyseiseen rakennukseen, Kassu Halosen taidetalon kattoremontti alkoi vuoden 2021 lopussa ja päättyi vasta keväällä 2022. Vaalan säästöpankin taloon rakennettiin väistötilat entisen Lokkipajan toiminnalle ja Veturitallia alueen korjaukset jatkuivat kesällä 2022.

Investointien seurantaan ja niiden toteutumiseen täytyy kiinnittää säännöllisemmin huomiota, pitkin tilikautta. Investointien tarkempi avaaminen puolivuotiskatsauksessa on paikallaan.

4. TOIMIELINTEN VUOSITAVOITTEIDEN TOTEUTUMISEN ARVIOINTI

4.1. Hallinto-osasto

Hallinto-osaston tavoitteina olivat mm. vetovoimainen työpaikka, yhteisöllinen ja hyvinvoiva, viihtyvä, yritysmyönteinen palvelukunta, joka on myönteisesti tunnettu.

Korona-aikana paljon käytetyt etäyhteydet ovat jääneet pysyvästi päätäntäelinten kokouksien osallistumismahdollisuuksien valintaan. Kaikkiin päätäntäelinten kokouksiin on mahdollista osallistua hybridinä, ellei puheenjohtaja ole toisin ilmoittanut. Valtuuston kokoukset on striimattu kokouksen järjestämistavasta riippumatta.

Hallinto-osastolla henkilöstössä tapahtui muutoksia, kun kaksi pitkäaikaista työntekijää eläköityi. Tiedonhallintasihteerin toimi perustettiin vastaamaan kasvaviin lakisääteisiin vaatimuksiin tietosuojan ja tiedonhallinnan kentillä.

Myös työllistämisen vastuualueella tehtiin muutoksia. Työllistämiskoordinaattorin eläköidyttyä tehtävä muutettiin vuoden lopussa työllisyyskoordinaattoriksi ja rekrytointi aloitettiin joulukuussa.

Hallinto-osastolla jatkui vuoden 2022 aikana kaksi hanketta; Verty ja Vetoa ja pitoa kuntatyöhön -hankkeet. Lisäksi kunta on mukana osatoteuttajana Työtä hyvässä seurassa -hankkeessa. Työttömyys on ollut selvästi alemmalla tasolla kuin vuosi sitten vastaavana ajankohtana. Työttömien työnhakijoiden määrä on laskenut keskimäärin vuoden takaiseen verrattuna. Työllistämisen kuntalisää ovat hyödyntäneet kolme yritystä. Työllisten määrä on ollut 1035.

Tulevaisuudessa kunnille siirtyy vastuu työllisyyspalveluista. Tämä tarkoittaa varautumista tuleviin lakimuutoksiin ja uusien, innovatiivisten keinojen käyttöönottoa työllisyyden parantamiseksi.

Edunvalvonta ja sisäinen koulutus on otettava erityisesti huomioon, jotta kunnan oma päätösvalta säilyisi, kun valmistaudutaan TE-palvelujen siirtymiseen kuntien vastuulle.

Hallintosäännön uudistus on otettava työn alle mahdollisimman pikaisesti.

Koska kunnallisessa päätöksenteossa tarvitaan yhä enemmän teknistä osaamista ja tietotaitoa tarkastuslautakunta esittää kouluttautumisen ja kouluttamisen vaatimuksen virkamiehille ja luottamushenkilöille yhteisesti.

4.2. Hyvinvointiosasto

Hyvinvointiosaston perustehtävänä on vastata kunnan poikkihallinnollisesta hyvinvoinnin laaja-alaisesta edistämisestä. Hyvinvointipalveluiden toimintaa ohjaavat kuntastrategiaan ja kuntastrategian liitetaulukkaan sekä laajaan hyvinvointikertomukseen ja vuosittaiseen hyvinvointisuunnitelmaan kirjatut visiot, päämäärät, tavoitteet ja toimenpiteet. Hyvinvointipalveluiden tavoitteena on tukea kaikenikäisten vaalalaisten hyvinvointia yhdessä

muiden toimijoiden kanssa. Hyvinvointityön lähtökohtana on kuntalaisten koettu hyvinvointitieto sekä indikaattoritieto. Keskeisenä työtapana on ikäkausiverkostotyö.

Hyvinvointiosasto tekee kehittämistyötä kuntalaisten hyvinvoinnin edistämiseksi alueellisten ja valtakunnallisten toimijoiden kanssa. Näitä ovat mm. Pohjois-Suomen AVI:n HyTe neuvottelukunta, PPSHP:n hyte yhdyshenkilöverkosto ja elintapaohjauksen, taloudellisen hyvinvoinnin sekä osallisuuden edistäjien verkosto, Pohjois-Suomen AVI:n ehkäisevän päihdetyön yhdyshenkilöverkosto ja MiePäVäki - verkosto. MiePäVäki -verkosto kehittää mielenterveys- ja päihdetyötä sekä lähisuhde- ja perheväkivallan ehkäisyyn keskittyvää työtä. Vaalan kunta on myös Terve kunta verkoston jäsen ja vuonna 2022 kunta jatkoi myös Terve kunta -verkoston johtoryhmän jäsenenä. Lisäksi Vaalan kunta on ollut kutsuttuna THL:n arviointitoiminnan ohjausryhmään. Verkostotyön ydintavoitteena on tuoda alueellinen ja kansallinen osaaminen osaksi myös Vaalan kunnan hyvinvointityön kehittämistä.

Koronapandemia helpottui vuoden 2022 aikana ja rajoituksia päästiin poistamaan. Toimintoja ja palveluja pystyttiin käynnistämään uudelleen. Merkittävin kulttuurinen tapahtuma koronaepidemian laannuttua oli juhannuksen jälkeisellä viikolla toteutettu Valentin Vaala elokuvafestivaali. Lamminahon talon toimintaa jatkettiin ja museo oli avoinna kesäkuun alusta elokuun loppuun kahden museo-oppaan emännöiminä. Toimintakauden aikana toteutettiin museoalueella kattojen huolto- ja korjaustöitä sekä tehtiin valmiiksi suunniteltu lastenaitta. Lamminahon perinnepäivät pidettiin heinäkuun viimeisenä viikonloppuna ja huonosta sateisesta säästä huolimatta se oli yleisömenestys.

Hyvinvointiosasto alitti talousarvion useimmilla palvelualueilla. Nuorisotyössä talousarvio ylittyi talousarviossa huomioimattomista poistoista johtuen. Nuorten työpajatoiminta ylittyi hieman. Tämä ylitys johtui pääasiassa arvioitua suuremmista leasingkuluista ja henkilöstökuluista. Kulttuuripalveluissa talousarviossa ei ole huomioitu Keskitiesäätiön eikä OKM:n hankerahoitusta, joista päätökset saatiin vuoden 2021 puolella. Koronapandemiasta johtuen säästöä tuli toteutumatta jääneistä liikuntapalveluista ja muista hyvinvointia edistävästä palveluista, kulttuuritapahtumista ja -palveluista, keskeytyneestä nuorisotilatoiminnasta ja kirjastopalveluista. Vuonna 2022 toteutimme lisäksi Koulunuorisotyö Vaalan yhtenäiskoulussa ja lukiossa -hanketta marraskuun loppuun saakka.

Hyvinvointialueen valmistelun yhteydessä havaittiin, että sote-toiminta kärsi koska henkilöstöresurssit oli varattu valmisteluprosessiin. Kenttätöntyöntekijät turhautuivat tilanteeseen ja äänestivät jaloillaan. Kunnalle viestittiin rekrytointihaasteista. Pohteen suuntaan kitkaton keskusteluyhteys on taattava tulevaisuudessa. Ajantasaisen ja säännöllisen tiedonsaannin varmistaminen on avainasemassa saumattoman hyvinvointityön yhteistyössä.

4.3. Sivistysosasto

Toimialue sisältää seuraavat palvelut: sivistysosaston hallinnon, perusopetuksen, Vaalan lukion, Oulujärven kansalaisopiston ja varhaiskasvatuksen. Musiikinopetusta tarjotaan kansalaisopistossa taiteen perusopetuksena ja Kainuun musiikkiopistossa.

Tehtävänä on huolehtia kuntalaisten laadukkaista varhaiskasvatus- ja koulutuspalveluista. Toiminta järjestetään nykyaikaisissa, monikäyttöisissä ja terveellisissä tiloissa, joissa tilojen käyttöaste on mahdollisimman korkea. Sivistyspalvelut lisää osaltaan kunnan elinvoimaisuutta yhteistyössä ns. kolmannen sektorin, kuten mm. paikallisten yhdistysten ja järjestöjen kanssa. Lukiokoulutuksen säilyminen paikkakunnalla on elinvoimaisuuden kannalta äärimmäisen tärkeää ja opiskelijoiden rekrytointiin panostetaan.

Tilivuosi 2022 sivistysosastolla toteutui selvästi alijäämäisenä. Valtuuston myöntämän ylitysoikeuden jälkeenkin talousarvio ylittyi noin 110 000 eurolla. Ylityksen syinä on muutamia ennakoimattomia tekijöitä: ulkoiset ostopalvelut, joissa kotikuntakorvaukset ja laitoshoitokulut (sijoitetut lapset) ylittyivät sekä sisäiset kulut. Voimakkain ennakoimaton kasvu tapahtui siis ostopalveluissa sijoitettujen lasten laitoshoitokustannuksissa ja kotikuntakorvauksissa, joita ei ole pystytty ennustamaan riittävästi.

Vuosi 2022 oli edelleen oppilasmäärään hienoisen vähenemisen aikaa. Edellisestä vuodesta perusopetuksen oppilasmäärä väheni tosin vain kolmella. Lukion osalta opiskelijamäärä väheni noin 50:een. Varhaiskasvatuksessa oli kuitenkin runsaasti lapsia kirjoilla ja tilojen käyttökapasiteetti täynnä.

Perusopetuksessa aloitettiin kokonaan uutena toimintana valmistava opetus. Ryhmä on tarkoitettu maahanmuuttajataustaisille lapsille tarkoituksena suomen kielen ja kulttuurin omaksuminen ja riittävien kielellisten valmiuksien saavuttaminen perusopetukseen siirtymistä varten. Ryhmässä opiskelee kuusi lasta. Vaalan lukion oppilasmäärä kävi huipussaan keväällä 2021, mutta lukuvuoden 2021-2022 alkaessa kääntyi jälleen laskuun. Kuluva lukuvuoden aikana sama suunta on jatkunut. Lukion markkinointiponnisteluja jatkettiin ja uutena etuna otettiin käyttöön täysi ajokorttietu, jonka myötä lukion opiskelija saa suorittaa halutessaan kokonaan maksuttoman B-ajokortin lukion yhteistyöautokoulun kanssa.

Kansalaisopisto jatkoi toimintaansa pääsääntöisesti totutulla tavalla tarjoamalla kuntalaisille runsaasti erilaisia kursseja ja sitä kautta tärkeitä hyvinvointipalveluja. Koronaepidemia vaikutti kansalaisopiston toimintaan keväällä enää vain vähän. Osallistujamäärät palautuivat jo lähes samalle tasolle kuin aikana ennen koronaa. Toteutuneiden kurssien määrä oli kokonaisuudessaan selvästi suurempi kuin edellisenä vuonna.

Rekrytointi määräärikaisten sijaisten osalta oli haasteellista, samoin avoinna ollutta varhaiskasvatuksen erityisopettajan virkaa ei saatu täytettyä. Oman haasteensa henkilökunnan riittävyyteen toi maahanmuuttajataustaiset lapset.

Toistuviin budjetin ylityksiin perustuen tarkastuslautakunta pyytää selvittämään kotikuntalakiin pohjautuvia tiedonsaantioikeuksia ja -velvollisuuksia.

Koulukiusaamiseen puuttumisen keinoihin olisi hyvä miettiä uusia keinoja sitä, kuinka tehdä näkymätön kiusaaminen näkyväksi, jotta siihen olisi helpompi puuttua. Tarkastuslautakunta on huolissaan nykytrendistä, missä kiusaaminen on siirtynyt sosiaalisen median alustoille. Tämän kitkemiseksi tarvitaan poikkihallinnollista yhteistyötä, kodin ja koulun sekä kaikkien kuntalaisten välistä yhteistyötä ja esimerkin kautta opastamista.

4.4. Tekninen osasto

Teknisen osaston vastuualueeseen vuonna 2022 kuuluivat tekninen toimi, viranomaispalvelut, rakentaminen ja kunnossapito, asuntopalvelut, työllistäminen sekä ravitsemis- ja siivouspalvelut. Osastosta vastaa tekninen johtaja. Elinvoimalautakunnan alainen tekninen toimisto suorittaa rakentamis- ja kunnossapitotehtävien lisäksi kunnan rakennuttamisen ja kunnan rakennusten ja kunnallistekniikan suunnittelua sekä tuotetuista palveluista perittävien korvausten ja maksujen valmistelua ja laskutusta.

Toimintavuotta 2022 sävytti koronan ja Ukrainan sodan vaikutukset polttoaineiden, ruoan, sähkön ja rakentamisen kustannuksien nousuun ennalta arvaamattomasti. Edellisistä syistä johtuen sopimusten ulkopuolella olleet ostot ja palvelut vaikuttivat osin talousarviosta poikkeamiseen.

Toimintavuonna valmistauduttiin hyvinvointialueen toiminnan muutoksiin. Ruoka- ja puhtauspalveluiden organisaatiomuutokseen vaikuttavuus oli merkittävin henkilöstön osalta. Osa ruoka- ja puhtauspalveluiden työntekijöistä valmistautui vuodenvaihteessa uuden työnantajan palvelukseen. Kiinteistöjen osalta hyvinvointialueen käyttöön siirtyvät rakennukset valmisteltiin uusien sopimusten piiriin. Uuden rakennettavan sote-aseman rakentamisen käynnistämisestä käytiin neuvotteluja hyvinvointialueen kanssa. Sote-aseman maanrakennustyöt käynnistettiin ostopalveluna kunnan omana työnä valmisteluna ja rakentamisaikataulun nopeuttamiseksi. Sote-palveluissa käytössä ollut Kotiranta- ja Vaalanpirtti-nimiset rakennukset kilpailutettiin tulevaa purku-urakkaa varten.

Vaalan kunnan oma kaavoittaja aloitti elokuussa 2022. Pitkäaikainen maanrakennusmestari jäi eläkkeelle ja uusi aloitti marraskuun alussa. Ruokahuolto-päällikön työsopimus päättyi ja ateriapalvelupäällikkö jatkoi ruokahuoltoa. Tämän uudistuksen seurauksena nimettiin ruokapalveluvastaava Sapuskan keittiölle, puhtauspalveluvastaava kiinteistöjen puhtaudenhallintaan ja työvalmentajan toimi vakinaistettiin tukityöllistettyjen ja ympäristötöiden toiminnan tueksi. Matkailun elinkeinotoiminnan parantamiseksi aloitettiin hankeselvitys Säräisniemellä kolmen alueen osalta.

Toimintavuosi 2022 onnistui pääosin toiminnallisissa tavoitteissa ja käyttötaloudessa talousarvion osalta kokonaisuutena. Kulujen ylitystä kompensoi odotettua parempi toimintatuotto. Käyttötaloudessa vuosikate poikkasi 0,28% (5840 €) ja toimintakate poikkasi 0,43% (8998 €) talousarviosta. Toimintatuotot ylittyivät arvioon nähden 6,8% (166 135 €). Toimintakulut ylittyivät arvioon nähden 3,93% (180 492 €). Investointien osalta kustannusten toteuma oli vain 62,2% (871 t€), johtuen pääosin Lokkipajan (355t€) muutoksen ja remontin siirtymisestä seuraavalle vuodelle kulurakenteena sekä toteutumatta jääneen äkillisten korjaus-/muutostyöt (70t€) varauksesta. Vaalan vankilatyömaa Senaatilla käynnistyi rakennusten osalta alkukesästä. Väyläviraston ratahankesuunnittelu puutermiinaalin rakentamiseksi Nuojualle eteni suunnitellusti ja käynnistyy vuoden 2023 aikana. Tuulivoimapuistojen osalta oli useita alueita tarkasteluissa kaavojen osalta, ensimmäinen puisto valmistui ja toisen puiston rakentamisvaihe oli suunnittelussa. Rakennuslupien määrä laski edellisvuodesta, mutta oli lupatuottojen osalta arvioitua suurempaa.

Pohjautuen viime vuosien tutkimustuloksiin ja kiinteistökartoituksiin, tarkastuslautakunta haluaa kiinnittää huomiota siihen, että huoltotoimenpiteet ja tarkastukset tulevat asianmukaisesti aikataulutetuksi ja tehdyksi.

Viime vuonna oli hienoa huomata, miten maisemointiin oli panostettu. Tämä toteuttaa hyvin strategiaamme: Olemme maalaisromanttinen lomaidylli 365 päivää vuodessa – modernin maaseutuympeiristomme rauhaa ja kauneutta kehitetään viihtyisyys ja vastuullisuus edellä. kaavoittajan rekrytoiminen oli yksi isoimpia viime vuoden onnistumisia.

4.5. Kuntakonsernin tavoitteet ja ohjaus

Kuntalain 47 § mukaan omistajaohjauksella on huolehdittava siitä, että kunnan tytäryhteisön toiminnassa otetaan huomioon kuntakonsernin kokonaisuus.

Kunnan tytäryhteisön hallituksen kokoonpanossa on otettava huomioon yhteisön toimialan edellyttämä riittävä talouden ja liiketoiminnan asiantuntemus.

Konserniohjetta sovelletaan kunnan tytäryhteisöjen sekä soveltuvien osin osakkuusyhteisöjen omistajaohjaukseen.

Konserniohjeessa annetaan tarpeelliset määräykset ainakin: 1. kuntakonsernin talouden ja investointien suunnittelusta ja ohjauksesta; 2. konsernivalvonnan ja raportoinnin sekä riskienhallinnan järjestämisestä; 3. tiedottamisesta ja kunnan luottamushenkilöiden tietojensaantioikeuden turvaamisesta; 4. velvollisuudesta hankkia kunnan kanta asiaan ennen

päätöksentekoa; 5. konsernin sisäisistä palveluista; 6. kunnan tytäryhteisöjen hallitusten kokoonpanosta ja nimittämisestä; 7. kunnan tytäryhteisöjen hyvästä hallinto- ja johtamistavasta.

Tarkastuslautakunta on kuullut Niskan hallituksen puheenjohtajaa. Tämän keskustelun pohjalta on tehty seuraavia huomioita.

Tarkastuslautakunta huomauttaa, että konsernin toiminnan kannalta omistajaohjauksen kehitystyössä on tärkeää, että myös tytäryhtiöillä on toimintaa tukeva strategia omistajaohjauksen tueksi. Kunnan tulisi valvoa, että tytäryhtiöiden hallituksessa on riittävä osaaminen. Sisäisen viestinnän osalta konsernin sisällä tapahtuva tiedonsaanti olisi hyvä olla säännöllistä ja ajantasaista.

4.6. Kunnan hyvinvointityön arviointi

Ikäkausiverkostojen rooli on korostunut kunnan hyvinvointityön osallistamisessa. Verkostojen avulla yhteistyö eri toimijoiden kesken on syventynyt sekä uudet yhteistyömuodot toimijoiden välillä ovat kehittyneet. Hyvinvointityö on poikkihallinnollisesti toteuttavaa kokonaisvaltaista vaikuttamista kuntalaisten hyvinvointiin. Vaalan kunnan hyvinvointityö on huomattu niin alueellisesti kuin valtakunnallisella tasolla. Verkostoituminen, määrätietoinen ja indikaattoritietoon perustuva hyvinvointityö näkyy omalta osaltaan laskevin erikoissairaanhoidon kustannuksina. Ammattitaitoinen, osaava ja joustava henkilöstö toteuttaa merkityksellistä ja nykyaikaista hyvinvoinnin ja terveyden edistämistyötä. Viime vuoden panostukset hyvinvointiosaston henkilöstöön ja sitä kautta kuntalaisten hyvinvoinnin edistämiseen luovat hyvän pohjan pitkäjänteiselle ja suunnitelmalliselle työlle.

5. SIDONNAISUUDET

Kuntalain (410/2015) 84 §:n mukaisesti "kunnan luottamushenkilön ja viranhaltijan on tehtävä sidonnaisuusilmoitus johtotehtävistään sekä luottamustoimistaan elinkeinotoimintaa harjoittavissa yrityksissä ja muissa yhteisöissä, merkittävästä varallisuudestaan sekä muistakin sidonnaisuuksista, joilla voi olla merkitystä luottamus- ja virkatehtävien hoitamisessa."

Sidonnaisuusilmoitus tehdään tarkastuslautakunnalle, joka valvoo ilmoitusvelvollisuuden noudattamista ja saattaa ilmoituksen tiedoksi valtuustolle. Kunnan on pidettävä sidonnaisuuksista rekisteriä yleisessä tietoverkossa, jollei salassapitoa koskevista säädöksistä muuta johdu.

Tarkastuslautakunta toteaa, että sidonnaisuusilmoitukset on laadittu ja jätetty tarkastuslautakunnalle hyväksyttäväksi. Hyväksytyt sidonnaisuusilmoitukset on julkaistu Vaalan kunnan verkko-sivuilla. Hyväksytyt sidonnaisuusilmoitukset on saatettu valtuustolle tiedoksi.

6. TARKASTUSLAUTAKUNNAN VUODEN 2022 HAVAINTOJEN JA ARVIOINTIEN YHTEENVETO

Tarkastuslautakunta toivoo, että tämän arviointikertomuksen uudistuksen myötä voitaisiin entistä ketterämmin yhdessä tarttua havaittuihin haasteisiin. Erityisesti kun olemme uuden peruskunnan tehtävien äärellä, yhteisen toimintamallin kehittäminen sote-tekijöiden kanssa on erityisen tärkeää.

Uudesta kuntastrategiasta olisi voitu heti nostaa uusia toimintamalleja; rohkeutta ja uutta tapaa ajatella.

Vuonna 2022 olimme jälleen uudenlaisen globaalin haasteen edessä, kun Venäjä hyökkäsi Ukrainaan. Kustannusten tason nousu heijastui kaiken muun ohella myös kunnan tuottamiin palveluihin.

Tarkastuslautakunta on strategian mukaisesti uudistanut arviointikertomustaan. Toivomme että tämä takaa entistä helpomman luettavuuden ja pääsyn keskeisen tiedon äärelle.

Tarkastuslautakunta toteaa, että valtuuston asettamat toiminnalliset ja taloudelliset tavoitteet ovat keskeisiltä osin toteutuneet. Kunnan hallintoa on hoidettu lain ja valtuuston päätöksen mukaisesti.

Tarkastuslautakunta yhtyy tilintarkastajan esitykseen tilinpäätöksen hyväksymisestä ja vastuuvapauden myöntämisestä tilivelvollisille.

Tarkastuslautakunta kiittää kuntalaisia, kunnan työntekijöitä, viranhaltijoita ja kunnan luottamushenkilöitä yhteistyöstä vuonna 2022. Yhdessä toimien, toisiamme kunnioittaen annamme esimerkin meidän nuorille toisten ihmisten kohtaamisesta niin sosiaalisessa mediassa, kuin kasvokkain.

ALLEKIRJOITUKSET

Vaalassa 8.6.2023

Jouko Roivainen
puheenjohtaja

Matti Halonen
varapuheenjohtaja

Elina Mannermaa
jäsen

Helmi Moilanen
jäsen

Pekka Välinen
jäsen